

COMPLEXUL MUZEAL NAȚIONAL „MOLDOVA” IAȘI
MUZEUL DE ISTORIE A MOLDOVEI

CERCETĂRI ISTORICE
(SERIE NOUĂ)

AD MEMORIAM SORIN IFTIMI

XLI
2022

IAȘI
2022

COMITETUL DE REDACȚIE

Senica ȚURCANU (redactor șef)
Costică ASĂVOAIE
Ioan IAȚCU
Tamalia-Elena MARIN
Adriana MIRON (secretar de redacție)
Cosmin NIȚĂ
Loredana SOLCAN

Traduceri revizuite/realizate

Simona POSTOLACHE

Copertă și DTP

Cătălin HRIBAN

Adresa redacției

Complexul Muzeal Național „Moldova” Iași
Muzeul de Istorie a Moldovei
Piața Ștefan cel Mare și Sfânt, nr. 1
Iași, RO-700028
Telefon: 04 0232218383
Fax: 04 0332408166
e-mail: cercetari.istorice@yahoo.com

ISSN 1453-3960

EDITURA PALATUL CULTURII

Iași

SUMAR
SOMMAIRE – CONTENTS – INHALT

ABREVIERI / Abbreviations – Abreviations – Abkürzungen	5
Sorin Iftimi, la un an de la trecerea în veșnicie. Gânduri despre un coleg drag (Ioan IAȚCU)	11
Senica ȚURCANU, New discoveries in old collections: a “Double Janus” anthropomorphic vessel discovered at Trușești / Noi descoperiri în vechi colecții: un vas antropomorf de tip „Dublu Janus” descoperit la Trușești	23
Ting AN, Mădalin-Cornel VĂLEANU, Huan REN, Yan XIANG FU, Luoya ZHU, The Yangshao Culture in China. A short review of over 100 years of archaeological research (I) / Cultura Yangshao din China. Scurt istoric a peste 100 de ani de cercetare arheologică (I)	53
Ioan IAȚCU, Tamilia-Elena MARIN, Descoperiri romane de pe valea Prutului: O reprezentare în bronz a zeiței Venus / Roman discoveries in the Prut Valley: A bronze representation of the goddess Venus	87
Celina GORA, Nicoleta CABA, Filip CIOBĂNAȘU, Valorificare prin cercetare și conservare: Cazul ansamblului de la Hilișeu-Crișan, județul Botoșani / Valorization through research and preservation. The case of the ensemble of Hilișeu- Crișan, Botoșani county	101
Voica-Maria PUȘCAȘU, Comentarii și observații privind rezultatele cercetărilor efectuate de arheologul Vlad Zirra în anul 1963 la mănăstirea Dragomirna / Comments and observations concerning the results of research carried out by archaeologist Vlad Zirra in 1963 at Dragomirna Monastery	113
Eduard RUSU, Muzica și puterea politică – o abordare conceptuală / Music and political power – A conceptual approach	133
Violeta-Anca EPURE, Stat și societate la Dunărea de Jos în percepția consulilor și voiajorilor francezi prepașoptiști. Fragmente de viață politică de la finele veacului al XVIII-lea și până la 1812 (I) / Etat et société au Bas Danube dans la vision des consuls et de voyageurs français avant 1848. Fragments de vie politique de la fin du XVIIIème siècle jusqu’a 1812 (I)	155

Minola IUTIȘ, Răscoala din 1784 condusă de Horea, Cloșca și Crișan reprezentată în pictura românească din Muzeul de Artă din Iași / <i>The 1784 uprising lead by Horea, Cloșca and Crișan represented in the Romanian painting of the Art Museum in Iași</i>	175
Ștefan S. GOROVEI, Artur Gorovei, Neculai Beldiceanu. Artistul și omul. Un manuscris inedit / <i>Arthur Gorovei, Nicolas Beldiceanu. L'artiste et l'homme. Un manuscrit inédit</i>	187
Narcis Dorin ION, Neobosita victorie asupra trecutului. Convorbiri cu Olga Racoviță / <i>The relentless victory over the past. Conversations with Olga Racoviță</i>	225
Corneliu CIUCANU, Considerații privind România și problema Basarabiei în perioada interbelică / <i>Considerations regarding Romania and the issue of Bessarabia during the Interwar period</i>	257
Cristian SANDACHE, Școala românească în timpul guvernării legionare. Ministeriatul lui Traian Brăileanu. Secvențe / <i>The Romanian school during the Legionary governance. Traian Brăileanu's ministry. Sequences</i>	291
Remus TANASĂ, Siruni, fondul de la Arhivele Naționale și Securitatea / <i>Siruni, the National Archives fund and the Securitate</i>	299

Obituaria

ION T. NICULIȚĂ (27. 05. 1939 – 2. 01. 2022) (<i>Alexandru BERZOVAN</i>)	309

Recenzii și note de lectură

Nicolae URSULESCU, <i>Civilizația Cucuteni și ariile culturale învecinate. O retrospectivă bibliografică</i> , Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2022, 591 p. și 11 figuri. (<i>Maria-Cristina CIOBANU</i>)	313
Adela KOVÁCS, Alexandru NECHIFOR, Constantin APARASCHIVEI, <i>Frumusețea transpusă în lut. Catalogul statuetelor antropomorfe cucuteniene din Muzeul Județean Botoșani</i> , Editura Mega, Cluj-Napoca, 2021, 380 p. (<i>Senica ȚURCANU</i>).....	317
Mugur ANDRONIC, <i>Fortificațiile Bucovinei de-a lungul timpului</i> , Suceava, 2021, 185 p. + 44 de ilustrații (<i>Costică ASĂVOAIE</i>).....	320
Narcis Dorin ION, <i>Florica. Vatra Brătienilor</i> , Muzeul Național Brătianu, Ștefănești, 2020, 420 p. (<i>Iulian PRUTEANU-ISĂCESCU</i>).....	323

VALORIFICARE PRIN CERCETARE ȘI CONSERVARE: CAZUL ANSAMBLULUI DE LA HILIȘEU-CRIȘAN, JUDEȚUL BOTOȘANI

Celina GORA¹, Nicoleta CABA², Filip CIOBĂNAȘU²

Cuvinte cheie: *Hilișeu-Crișan, bisercă de lemn, statui, punere în siguranță, conservarea pietrei*

Keywords: *Hilișeu-Crișan, wooden church, statues, emergency rescue, stone conservation*

Prezentul studiu tratează istoria ansamblului bisericii ortodoxe cu hramul „Adormirea Maicii Domnului” de la Hilișeu-Crișan, județul Botoșani (Fig. 1), dar și contextul acțiunii de punere în siguranță din vara anului 2021 a zidului de incintă. Cercetarea prealabilă efectuată în cadrul studiilor de fundamentare, dar și intervenția propriu-zisă, au evidențiat informații inedite și ipoteze de lucru referitoare la istoria ansamblului, deloc abordată până acum în literatura de specialitate.

Ansamblul este înscris în Lista Monumentelor Istorice 2015 la poziția 431, având codul BT-II-a-B-01990. Acesta cuprinde biserica de lemn cu hramul sus amintit, cod BT-II-m-B-01990.01, un turn clopotniță din cărămidă cu fundație din zidărie de piatră, cod BT-II-m-B-01990.02 și un zid de incintă cu 15 statui din calcar, cod BT-II-m-B-01990.03. Data sfințirii este fixată la 21 mai 1802 printr-o pisanie săpată deasupra intrării în pronaos, iar clopotnița și zidul cu statui au fost înălțate în faze diferite, tot în cursul secolului al XIX-lea³. În curtea bisericii se află un monument funerar datat după inscripția votivă în anul 1858, neclasad împreună cu restul ansamblului, care a constituit

¹ Universitatea „Ștefan cel Mare” Suceava – Laboratorul de Biometrie Forestieră din cadrul Facultății de Silvicultură, SUCEAVA; Asociația ACTUM, IAȘI.

² Asociația ACTUM, IAȘI.

³ Extrasul de carte funciară cu numărul 50995 emis de ANCPI Botoșani este singurul document care datează atât clopotnița, cât și zidul de incintă, în anul 1832. Deși anul în cauză poate fi utilizat drept reper pentru construcția clopotniței, deplasările active ale zidului de incintă au permis echipei de cercetare să constate că edificiul avusese o fațadă cu tencuieli decorative, ceea ce ne determină să afirmăm că zidul cu statui a fost înălțat într-o etapă ulterioară.

o valoroasă sursă pentru refacerea genealogiei familiei. Ctitor al bisericii de lemn este un anume Vasile Curt, iar clopotnița, poarta și monumentul funerar au fost adăugate în vremea soților Alecu și Anna Curt.

Familia Curt a fost proprietară a Hilișeului (de Sus) încă din secolul al XVIII-lea, ajungând să dea numele satului. Povestea acestei familii boierești începe cu Toader Curt (după unele surse, Teodor), care se însoară în neamul Bașotă. Aceștia din urmă erau latifundiarilor de spiță boierească veche, deținând, de-a lungul timpului, dregătorii de seamă pe lângă domnitor. Primul Bașotă, Manoil, apare la 1427 într-un document de întărire prin care i se dă uric satul Bașoteni⁴. Apogeul importanței politice a familiei Bașotă este atins prin persoana lui Pătrașco Bașotă, logofăt sub domnitorul Vasile Lupu⁵. În urma crizelor politice și economice provocate de războaiele regionale, neamul Bașotă își pierde din influență, însă va ajunge să stăpânească moșiile de la Pomârla și Hilișeu⁶.

După unele documente, Toader Curt se căsătorește cu fata paharnicului Adrian Bașotă, care cumpăraseră părți din sat de la mai mulți moșieri⁷. În *Surete și Izvoade*, volumul 23, pe care profesorul Gheorghe Ghibănescu îl dedică genealogiei familiei Bașotă și moșiei de la Pomârla, un anume postelnic Toderașco Bașotă apare drept socru al lui Toader Curt. Nicio sursă nu menționează numele soției.

Cert este că jumătate din Hilișeu de Sus intră în posesia mazilului Toader Curt prin zestrea soției sale, iar cealaltă jumătate de sat se afla deja în proprietatea familiei Macri, dinspre Miron Costin⁸. Despre Adrian Bașotă ca socru al lui Toader Curt aflăm din diverse pricini legate de granițele moșilor pe care acesta din urmă le avea cu familia Macri și cu alți proprietari din zonă (iscălite la 1746, 1759, 1762)⁹, deci este justificat să credem că acest Adrian paharnic ar fi fost, de fapt, socrul lui Curt, nu Toderașco. Deși Gheorghe Ghibănescu publică documente în care Curt apare menționat ca ginere al lui Adrian, el nu reușește să-l integreze pe acesta din urmă în genealogia familiei Bașotă sau să explice contradicția.

Toader Curt a avut trei fii: Costantin, însurat cu Zoița Potlog, Vasile Curt și Sandul Curt, însurat cu Ileana, care se călugărește după ce îi naște patru copii: Costache, Vasile, Agafia, călugărită, și Catrina, măritată Ianacachi¹⁰. Pentru clarificările legate de generațiile care au ctitorit părți din ansamblu, aproximăm că fiii lui Toader Curt s-au

⁴ Gheorghe Ghibănescu, *Surete și izvoade*, volumul 23, Editura Casei Școalelor, Iași, 1929, p. 1.

⁵ *Ibidem*, p. 16-17.

⁶ *Ibidem*, p. 21.

⁷ Idem, *Surete și izvoade*, volumul 14, Atelierele Zanet Corlăteanu, Huși, 1925, p. XXXI-XXXIII.

⁸ Theodor Codrescu, *Uricarul*, volumul 8, Tipografia „Buciumului Român”, Iași, 1886, p. 1.

⁹ *Ibidem*, p. 1-9.

¹⁰ Gheorghe Ghibănescu, *op. cit.*, 1929, p. 30.

născut la jumătatea secolului al XVIII-lea, iar fiii lui Sandul, cândva în ultimul sfert al aceluiași secol.

La 1831 se iscă pricină legată de granițele proprietăților între Ioniță Bașotă (continuată ulterior de Anastasie Bașotă) și fiii lui Costache Curt: Dumitru, Alecu și Iorgu¹¹. Alecu și frații săi s-au născut, probabil, în prima decadă a secolului al XIX-lea. Din stela ctitorului bisericii aflăm că data morții lui Vasile este 1829. Conform plăcii de pe monumentul funerar, Alecu moare în 1889. O diferență de 60 de ani dintre momentele morților celor doi ctitori indică o generație lipsă. Aceasta ne arată faptul că Vasile, fiul lui Toader, este ctitorul bisericii de lemn, și nu Vasile, fiul lui Sandul.

Alecu Curt se însoară cu Anna Biernacka, al cărei nume indică origini poloneze. Pentru ipoteza naționalității Annei mai sunt câteva indicii mărunte: câteva dintre icoanele din biserică, datate la 1861, sunt semnate de către „Milo(s) Gazenski zugrav”, un personaj cu nume de origine poloneză. Alt indiciu ar fi analogia generală a aspectului corpului de poartă cu biserică „Sfinții Pentru și Pavel” din Cracovia, Polonia, în ciuda diferenței de calitate artistică dintre cele două. Alecu și Anna au avut cel puțin șase copii: Anna, George, Alexandru, Oto, Maria, Vasile; aceștia au murit cu toții până în anul 1858¹². Nu cunoaștem dacă le-a supraviețuit vreo fată sau dacă linia genealogică a familiei este continuată de copiii lui Dimitrie sau Iorgu, dar una dintre fetele acestora s-a căsătorit cu Theodor Boldur Lătescu (alternativ, Todiriță), cu care a avut două fete, pe Didina, măritată Aslan-Ceaur, și pe Eugenia, măritată Brăilescu. Din placa de pe monumentul funerar aflăm că Didina a trăit 64 de ani și a murit în 1928, deci s-a născut în anul 1864. Între nașterea lui Alecu și a ei trec în jur de 60 de ani, ceea ce sprijină ideea că media unei generații în familia Curt este de aproximativ 30 de ani.

Biserica din lemn este construită din lemn de stejar tăiat din pădurea fostei moșii¹³, în tehnica bânelor orizontale închetorate, așezate pe un soclu din zidărie de piatră. Edificiul se încadrează în tipologia bisericilor înalte, cu turlă centrală deasupra navei, cu încăperi încununuate de cupole și streășină dublă la exterior, fiind tributara unor influențe care astăzi mai păstrează exponenți în zona de nord a Bucovinei istorice și a Maramureșului, între care amintim bisericile de lemn din Gavrilești (Гаврилівці), Orășeni (Оршівці), Oșehlib (Ошихліби) din raionul Cozmeni, regiunea Cernăuți,

¹¹ *Ibidem*, p. 35.

¹² Reproducem în această notă inscripțiile cu caractere chirilice cursive de pe cele două fețe ale monumentului funerar, întrucât plăcile pe care sunt gravate se află într-o stare avansată de degradare și riscă să se piardă. Pe latura de nord stă scris: „În zadar jalnică mumă cât a plân / ge și-ar ofta / Dumnezeu nu se-ndură un copilăș cu / viață a-l lăsa / Căci cruda moarte chiar din braț / li s-au răpit / Deși toate întru aceasta s-au jartvit / Părinți fiind au găsit o mică mângâ / iere / A le jărtvi acest monument spre/veșnica pomen(ire)”. Pe latura de sud: „Alecu și Anna de Curt / stăpânitori din Hilișei / dedică acest monument / multjeliților ai lor copii: / Anna, Gheorge, Alexandru, / Oto, Maria și Vasilie / Înființat în anul 1858”.

¹³ Arhiva Institutului Național al Patrimoniului, *fond Direcția Monumentelor Istorice*, Biserica de lemn „Adormirea Maicii Domnului” Hilișeu-Crișan - Fișa de Monument, 4.XII, anexă la punctul 14.

Ucraina. Din punct de vedere volumetric, edificiul de la Hilișeu-Crișan împărtășește similarități cu biserica de lemn din satul alăturat, Corjăuți. Planul este de tip „corabie”, cu pronaos în trei laturi și absidă decroșată pentagonală. În total, are patru încăperi: pridvor, pronaos, naos și altar. Prin tradiție, data sfințirii bisericii este fixată la 21 mai 1802, fiind sculptată în portalul care face trecerea dintre pridvor și pronaos. Acest portal pare să fie o refacere din vremea restaurării anilor 1967-1968¹⁴. În 1963, când i se completează fișa de monument, arhitectul Belei Dan notează că pisania de deasupra portalului devenise indescifrabilă din cauza stării avansate de degradare a lemnului.

La interior, corpul bisericii este tencuit. Fiecărei încăperi îi corespunde o cupolă poligonală. Trecerea dintre naos și pronaos este marcată discret printr-un frantar sculptat în acoladă și doi stâlpi de înălțime joasă, împodobiți cu motivele florale regăsite și pe portalul intrării în pronaos. Corect ar fi spus că portalul refăcut a preluat motivele celor doi stâlpi. Interiorul a suferit unele modificări substanțiale în cursul restaurării din a doua jumătate a secolului trecut. În vechime, biserica avea un cafas din lemn deasupra primezului, conform bătrânilor satului. Cei doi stâlpi împodobiți la care am făcut referire mai devreme se continuau în partea de sus, pe care se descărca o grindă decorată cu cruci¹⁵. Tencuielile interioare au fost refăcute aproape integral, cu excepția altarului, unde doar s-a aplicat un strat suplimentar vechii tencuieli. Datorită degradării acestei intervenții s-a putut constata existența unei picturi decorative rudimentare care s-a conservat pe vechea tencuială.

Adosate zidurilor care închid pronaosul se găsesc două panouri din lemn sculptat ale căror registre încadrează picturi semnate „Gazenski zugrav” și datate la 1861. Pronaosul mai găzduiește strane tradiționale cu mânere cu volute, pomelnice din vremea curții boierești Curt, lucrările artizanale cu mărgelile ale Annei Curt, dar și stela funerară a ctitorului. Aceasta este decorată într-o manieră *horror vacui*, iar epitaful în zece rânduri este redactat cu caractere chirilice. Am reușit să citim următoarele: „Supt această piatră / (din)adins sau scris / robul lui / Dumnezeu Vasilie / [...] sau / dus la anul 1829 / la 20 zile decemb / rie [...] cinul / medelnicer [...] / Cur(t) familie”. Câteva porțiuni din text s-au măcinat în timp și au devenit indescifrabile.

Clopotnița a fost ridicată la 1832 de soții Anna și Alecu, iar din punct de vedere stilistic este tributară unui baroc târziu cu forme discrete. Construit din zidărie de cărămidă pe fundație din piatră, edificiul prezintă un turn central cu două etaje, flancat de două module cu câte un singur nivel. La exterior, colțurile volumelor sunt rotunjite prin intermediul unor profilaturi din cărămidă care imită fusurile de coloană.

¹⁴ Arhiva Institutului Național al Patrimoniului, *fond Direcția Monumentelor Istorice*, dosar 5358: Biserica „Adormirea Maicii Domnului” cu turnul clopotniță și zidul de incintă, sat Hilișeu-Crișan.

¹⁵ Ioana Cristache-Panait, Titu Elian, *Bisericile de lemn din Moldova*, în *Buletinul Monumentelor Istorice*, XLI, 1972, 2, p. 52. Biserica apare în mod eronat în articol ca fiind de la „Hilișea”.

Ferestrele sunt circulare sau în arc de cerc, de dimensiuni variabile. Pe partea dinspre acces, clopotnița are la primul etaj o fereastră circulară cu o cruce profilată în vârf, care se integrează vizual ca un nimb în fundalul chipului lui Hristos din vârful porții. Învelitoarea modulelor ce flanchează turnul se dispune pe o pantă ușor evazată. Nu se cunoaște forma învelitorii originale a turnului, însă cea care a fost schimbată în cursul restaurării din anii 1967-1968 era din tablă, cu un mic bulb dublat, încununat de o cruce simplă.

Alipită clopotniței la est, poarta cu statui măsoară aproximativ 29 metri lungime și este lată de un metru. Aceasta se alcătuește din șapte niveluri de trepte a căror înălțime medie este de 50 de centimetri. Poarta atinge o înălțime de 5 metri de la nivelul solului în punctul maxim și de aproximativ 2 metri în punctul minim. Este construită din zidărie de cărămidă cu mortar de var-nisip, placată cu piatră la nivelul treptelor și ornamentată cu profilaturi verticale din mortar, al cărui ritm corespunde cu pozițiile statuiilor. La nivel central, zidul prezintă o deschidere boltită prin care se făcea accesul în clopotniță. Intervențiile locale cu mortar de ciment, efectuate în urmă cu câțiva ani, ofereau zidului de incintă un aspect inestetic, afectând integritatea zidăriei prin incompatibilitate cu materialul istoric (Fig. 5A).

Cele 15 statui de poartă sunt sculptate din blocuri de calcar de proveniență locală și se află într-o stare avansată de degradare. Pentru interpretare, ele trebuie tratate ca un grup statuar de 12 Apostoli în mărime naturală, în centrul cărora se află Isus Hristos cu globul crucifer, flancat de doi îngeri care se roagă. Majoritatea Apostolilor nu sunt individualizați nici după canoanele ortodoxe, nici după cele catolice. Au ca atribute suluri, cărți sau cruci, ceea ce indică o influență mai degrabă bizantină în reprezentare. Întâmplătoare pare a fi și tratarea părului facial, în defavoarea abordării sale ca semnă important, fie că este vorba de lungimea sau de absența sa.

Sculpturile nu se remarcă printr-o calitate artistică deosebită, rareori statuile se desprind din bloc pentru a saluta sau a face mișcări dinamice. Chiar și în operele de mare calitate ale artei bizantine, se obișnuiește ca Apostolii să fie reprezentați în grup și simbolizați doar prin numărul lor și, unde condițiile permit, prin prezența unor nimburi sau a unor atribute generice. În cazul de față, ambiguitatea reprezentării pare să se afle în strânsă legătură cu aptitudinile sculptorului și cu calitatea pietrei folosite. În faza pre-intervenție, sculpturile erau năpădite de mușchi de pământ, licheni, dar și de guano (Fig. 2). Din cauza intemperiilor, a ciclurilor de îngheț-dezghet și a calității materialului, figurile Apostolilor au început să se macine; punctual, piatra cliva și se desprindeau cu ușurință fâșii mari de calcar din drapajele statuiilor.

Intervenția de punere în siguranță a zidului de incintă s-a desfășurat în anul 2021 prin proiectul Ambulanța pentru Monumente al filialei Moldova Nord, sub egida asociației ACTUM. Scopul intervenției a vizat eliminarea lucrărilor cu mortar de ciment care au condus la acumularea umidității în masa zidăriei și la freabilizarea cărămidizilor, a

coronamentului de piatră de la baza statuilor și a statuilor propriu-zise. După îndepărtarea tencuielilor din mortar de ciment de pe laturile de sud, est și nord ale zidului s-au făcut injecții în masa zidăriei cu mortar fluid de var hidraulic, urmate de rezidiri punctuale cu cărămidă plină și rostuiuri. Paramentul zidului a fost finisat cu tencuială și tinci pe bază de var hidraulic (Fig. 5B).

S-au biocidat depunerile biologice de pe statuile și de pe coronamentul din piatră folosindu-se un instrumentar adecvat. La final, statuile au fost tratate preventiv cu o soluție pe bază de etil-silicați pentru a încetini procesul de exfoliere și demineralizare a pietrei. Cu ocazia îndepărtării lichenilor de pe suprafața statuilor, am descoperit inscripții cu caractere latine la nivelul soclurilor, păstrate parțial, cu ajutorul cărora a fost posibilă identificarea tuturor personajelor (Fig. 4). Mai mult, patru dintre aceste statui prezintă orificii de inserție a unor elemente metalice, dispărute astăzi, fiind vorba de atribute iconografice ale Apostolilor (Fig. 3). O observație suplimentară la aceste inscripții este felul de redare al numelor precum „Isus Hristos”, de influență greco-ortodoxă. Dacă multă vreme s-a speculat că anexele mai târzii din cadrul acestui ansamblu ar indica existența unui serviciu bisericesc pe jumătate romano-catolic în concepția sa, descoperirea acestor inscripții vine să infirme acest fapt.

VALORIZATION THROUGH RESEARCH AND PRESERVATION. THE CASE OF THE
ENSEMBLE OF HILIȘEU-CRIȘAN, BOTOȘANI COUNTY

(Abstract)

The present study attempts to shed light on the history of the “Dormition of the Mother of God” wooden church ensemble of Hilișeu-Crișan, Botoșani County, and its founding family, the Curt family. Following the emergency rescue in 2021, coordinated by the ACTUM Association through the Ambulance for Monuments project, several findings, such as the inscriptions on the precinct wall statues and a few gaps that had formerly served as insertion holes for metallic attributes for the post-baroque Apostles statues ensemble, contribute to its identity as a solely orthodox cult church despite the legend of it being half catholic, but still consistently being tributary to Ukrainian and Polish influences in both sculpture and wooden architecture.

LIST OF ILLUSTRATIONS:

- Fig. 1. “Dormition of the Mother of God” Wooden Church ensemble of Hilișeu-Crișan.
- Fig. 2. Degradation of the limestone statues.
- Fig. 3. Insertion holes for possible metallic statuary attributes that have gone missing.
- Fig. 4. A mapping of the statues and the names that were identified on their pedestals following the emergency rescue.
- Fig. 5. The precinct wall and its statues, before and after the emergency rescue.

Fig. 1. Ansamblul bisericii de lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului” de la Hilișeu-Crișan

Fig. 2. Detalii ale degradărilor calcarelor la nivelul corpurilor statuare

Fig. 3. a, b, Lăcașuri de inserție a unor componente metalice care astăzi nu se mai păstrează

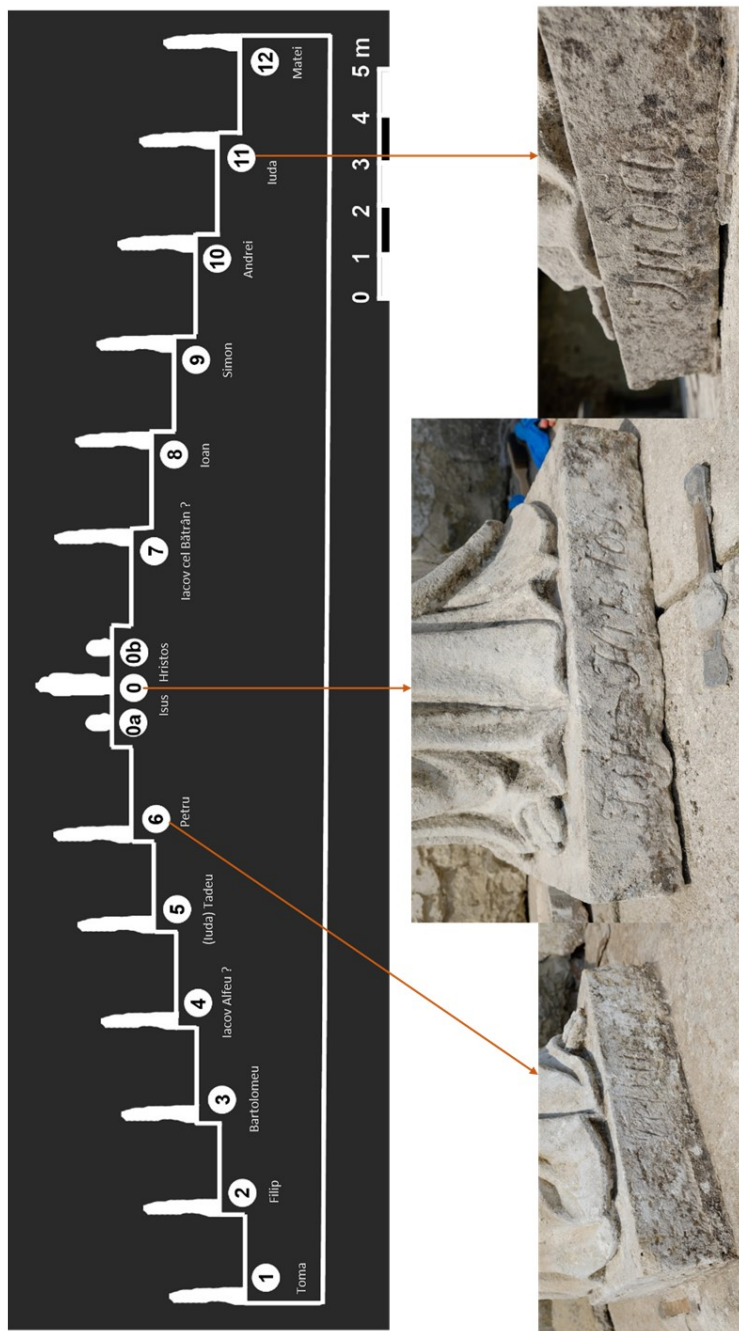
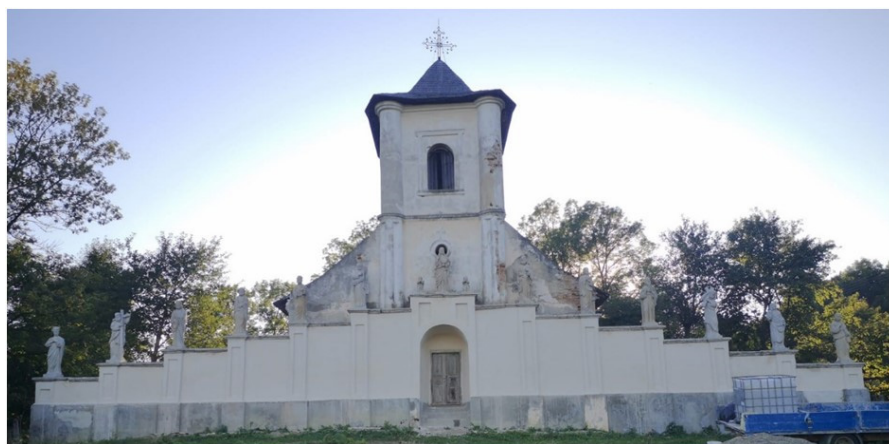

Fig. 4. Harta statuilor și numele identificate pe soclurile acestora în cadrul intervenției de punere în siguranță

a

b

Fig. 5. a, b, Zidul de incintă înainte și după intervenția de punere în siguranță